

Unha aproximación descritiva ó uso da preposición *a* co complemento directo¹ en galego e castelán

M^a SOL LÓPEZ MARTÍNEZ
Universidade de Santiago de Compostela

O emprego da preposición diante da frase nominal que desempeña a función de CD é un dos temas que, pola súa complexidade, foi e segue a ser obxecto de atención nas gramáticas da maior parte das linguas románicas². Pola súa extensión, este fenómeno resulta especialmente significativo nas linguas que constitúen o occidente da Romanía e no romanés³. Na área lingüística do occidente da Romanía, unha das linguas que amosa unha maior amplitude de uso desta estrutura é, sen dúbida, o castelán⁴, pero tamén a lingua galega⁵ coñece desde as primeiras manifestacións escritas este fenómeno.

---

¹ A partir deste momento para nos referir a esta función utilizaremos as siglas CD.

² Sen embargo, nin a forma preposicional nin a extensión deste fenómeno é igual en todas as linguas románicas. Así, mentres que a preposición *a* se utiliza nas linguas da Iberorromania (galego, portugués, catalán e castelán) e *p(r)e* aparece no romanés (L. Onu, 1959), outras preposicións como *da en(d)a* cumpren no siciliano e no gascón unha función semellante á das anteriores (cfr. E. Roegiest, 1979; G. Rohlf's, 1971; A. Nicolescu, 1959, entre outros).

³ Con todo, tampouco é coincidente a frecuencia de uso. Castelán e romanés son as dúas linguas que empregan con maior asiduidade a preposición, aínda que a xénese cronolóxica non é a mesma (vid. Meier, 1948, pp. 151-152). En cambio, linguas coma o galego e o portugués coinciden co castelán no emprego de *a* desde os primeiros textos, pero a súa frecuencia de uso é moi inferior á do castelán e romanés (K. H. Delille, 1970; M. S. López, 1993).

⁴ Véxase, por exemplo, as normas dadas no *Esbozo de una Nueva Gramática de la Lengua Española* (1973) referentes ó emprego da preposición na función de CD. En relación con isto pódese consulta-lo artigo de J. de Koch (1992) no que trata de amosa-la adecuación entre a normativa académica e a súa presenza nun corpus determinado. Tamén en B. Laca (1987) se analiza o emprego da preposición no castelán actual.

A realidade histórico-política na que se desenvolveu o galego⁶ fainos pensar que o emprego de *a* co CD, existente na actualidade no castelán, puido favorecer unha maior presenza desta estrutura na lingua galega actual⁷. Tendo en conta que o CD con preposición non é un fenómeno que xurde na lingua actual, senón que xa aparece, aínda que non dunha maneira sistemática, na época medieval, quizais o importante é salientar que o desenvolvemento desta estrutura non vai ó mesmo ritmo nas distintas linguas románicas da península.

Neste traballo pretendemos describi-las posibles diferenzas e as semellanzas de uso da preposición *a* co CD que, na lingua actual, se observan entre o galego e o castelán. Para isto partimos dun corpus procedente da obra de Cunqueiro. A comparación destes textos⁸ coas traducións castelás (na maior parte dos casos feitas polo propio Cunqueiro) permitiranos esclarece-lo diferente emprego da preposición en cada unha das linguas.

Para isto describiremos a utilización da preposición diante dos pronomes, nomes propios (de persoa e xeográficos) e nomes comúns [+animado⁹]. Esta distinción parécenos pertinente, posto que na literatura científica que trata este tema obsérvase que normalmente o trazo [+animado], xunto co [±definido] considéranse como fundamentais para explica-la presenza/ausencia da preposición.

1. Cos pronomes o emprego da preposición está xeneralizado nas dúas linguas. Con todo, cómpre diferenciar-lo uso diante dos pronomes

---

⁵ Desde os primeiros textos galegos constatamos unha presenza, aínda que irregular, da preposición *a* co CD (cfr. M. S. López, 1993, pp. 17-127). Cómpre notar que tamén, desde a Idade Media, esta estrutura se acha na lingua portuguesa (cfr. K. H. Delille, *op. cit.*, p. 40).

⁶ Vid. H. Monteagudo (1985); E. González López (1978, pp. 379 e ss).

⁷ En. M. S. López (*op. cit.*, pp. 152-169), partindo dun corpus previamente seleccionado, describímolo emprego da preposición co CD no século XX.

⁸ O corpus que recollemos para este traballo comprende as obras de Cunqueiro que, escritas en galego, posúen unha versión en castelán. Os exemplos que analizamos pertencen ós textos que indicamos a continuación:

Merlín e familia, 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1968.

Merlín y familia, 3ª ed., Barcelona, Ediciones destino, 1973.

Si o vello Sinbad volvese ás illas, 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1980.

Cuando el viejo Sinbad vuelve a las islas, 2ª ed., Barcelona, Destino, 1991.

As crónicas do Sochantre, 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1980

Las crónicas de Sochantre, 3ª ed., Barcelona, Destino, 1989.

Xente de aquí e de acolá, 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1979.

La otra gente, 2ª ed., Barcelona, Ancora y Delfin, 1991.

Escola de menciñeiros, 3ª ed. Vigo, Galaxia, 1976.

Tertulias de boticas y escuela de curanderos, Barcelona, Destino, 1976.

⁹ Os exemplos que achamos indican que a preposición precede fundamentalmente a apelativos que se refíren a seres animados; non obstante, de acharmos algún caso con substantivos que teñan como referente algo inanimado e que vaia precedido de preposición, terémolo en conta e trataremos de explica-la razón da súa presenza.

persoais fronte ós demais. Cos primeiros, a gramaticalización no uso de *a*, xunto coa presenza simultánea de formas átonas e tónicas, é un feito¹⁰ cando as formas son de 1ª e 2ª persoas:

Pois ben, na lista de amigos, Secundino puxárame *a min* (Xente, 162)
Pues bien, en la lista de amigos me pusiera *a mi* (Gente, 180)

Nun ano no que houbo tifus en Mondoñedo, e *a min* mandáronme á aldea, á casa de meu tío Serxio Moirón (Xente, 115)

Un año en el que hubo tifus en Mondoñedo, y *a mi* me mandaron a la aldea, a casa de mi tío Sergio Moirón (Gente, 119)

O can Ney durmía aos pes da súa cama, i *a min* comezoume a mirar ben cando o Norés, un can lonteiro, mouro como a noite (Merlín, 21)

El perro Ney dormía a los pies de su cama, y *a mi* comenzó a mirarme amistoso cuando Norés, un perro luntreiro, negro como la noche (Merlín, 20)

E aínda que *a min* me gardaban os granadeiros do Real Auvernia, acertáronme cun coitelo na caluga (Crónicas, 70)

Y aunque *a mi* me guardaban los granaderos del Real Auvernia, me acertaron con un cuchillo en la nuca (Crónicas, 78)

Engadídeme *a min*, Coulaincourt de Bayeux, morto hai doce anos ... y a Mamers o coxo (Crónicas, 26)

Añadidme *a mi*, Coulaincourt de Bayeux, muerto hace doce años ... y a Mamers el cojo (Crónicas, 26)

A única diferenza que achamos entre as dúas linguas é un exemplo no que falta o reforzo átono no galego:

Soletaba mestre Flute, e tamén si *a min* facía soletar (Merlín, 79)

Sollozaba mestre Flute, y también *a mi* me hacía sollozar (Merlín, 76)

Coas formas de 3ª persoa tamén está xeneralizada a presenza da preposición o mesmo que o emprego simultáneo de formas átonas e tónicas:

E quererás crer que lle entróu a angulermia de que tamén *a el* o collesen no colo? (Sinbad, 103)

¿Y querrás creer que al delfín le entraron antojos de que también *a él* lo tomaron en el regazo? (Sinbad, 93)

E o piloto doncalés deixouse baixar atado pola cintura por cumprirlle o gosto ao delfín, pro o toliño o que quería era que o rubisen *a el* á proa (Sinbad, 103)

---

¹⁰ No galego este comportamento xa é habitual nos textos do século XIX (cfr. M. S. López, 1993, pp. 135-136)

Y el piloto doncalés se dejó bajar atado por la cintura por cumprirle el gusto al delfín, pero el bicho lo que quería era que lo subiesen *a él* a popa (Sinbad, 93)

Coma namorado de doña Simona, que anque non a vira acontentábame con resoñar os seus ollos azúes, i *a ela* ben a cheiraba cando o pano bordado que me deixóu por galano levaba ao nariz (Merlín, 53-54)

Como enamorado de doña Simona, que aunque no la viera me contentaba con resoñar sus ojos azules, y bien *la* olía, suspirando, cuando el pañuelo bordado (Merlín, 51).

Coinciden tamén, en xeral, galego e castelán na utilización da preposición cos pronomes non persoais¹¹. Son maioría os indefinidos que van precedidos de *a*:

Non por mal, nin porque quixera amolar *a outro* (Xente, 161)

No por mal ni porque quisiera fastidiar *a otro* (Gente, 180)

E tamén inquirir do caso dun príncipe do Deserto que teimóu de enveliñar *a outro* facéndolle cheirar un pesego (Merlín, 82)

Y también inquirir el caso de un príncipe del Desierto que intentó envenenar *a otro* haciéndole oler un pejigo (Merlín, 80)

Xa vos vexo *a todos* deloridos polo ben que perdín (Merlín, 103)

Ya os veo *a todos* doloridos por el bien que perdí (Merlín, 100)

I el eu, a verdade seña dita, coidei que traguian *a alguén* a enterrar a Miranda (Merlín, 67)

La verdad sea dicha, creí que traían *a alguien* a enterrar a Miranda (Merlín, 65)

Iba ver *a ún* e decíalle á familia (Menciñeiros, 68)

Iba a ver *a uno*, y le decía a la familia que nada había que hacer (Curanderos, 200)

Que cada cal falaba pola súa banda, sin ouvir *ao outro* (Crónicas, 101)

Pues cada uno hablaba por su lado sin oír *al otro* (Crónicas, 114)

El foi que colleron en Bar-le-Duc *a un* que decían que era o Xudeo Errante (Crónicas, 68)

La cosa fue que cogieron en Barle-Duc *a uno* que decían que era el Judío Errante (Crónicas, 76)

Que sempre que aforcaba *a alguén* na praza (Crónicas, 64)

Pues siempre que ahorcaba *a alguien* en la plaza (Crónicas, 72)

Compre -dixo Coulaincourt- pousando unha longa man ... que nos coñezades *a todos* (Crónicas, 26)

---

¹¹ No *Esbozo* (1973) indicase que a preposición na lingua castelá precede ós pronomes "uno, otro, todo, ninguno y cualquiera, cuando se refiren a personas" (cfr. & 3.4.5. c)

Es necesario -dijo Coulaincourt- descansando una larga mano ... que nos conozcáis *a todos* (Crónicas, 25)

¿Un que esperte non despertará *a todos*? (Sinbad, 72)

¿Uno que despierta no despertará *a todos*? (Sinbad, 68)

Hai outro grupo de indefinidos e numerais que non aparecen mencionados no *Esbozo*, pero que tamén se refiren a persoa. Nestes casos galego e castelán empregan a preposición:

Abertos os bultos, ..., apareceron tres grandes paraugas, un branco, outro marelo i outro colorado, i *a cada un* fõino bicando don Merlín no puño (Merlín, 27)

Abiertos los bultos, ..., aparecieron tres grandes paraguas, el uno blanco, el otro amarillo y el otro carmesí, y *a cada uno* lo fue besando don Merlín en el puño (Merlín, 26)

Lamas Vello, dicen, curóu *a moitos* soio con soltarlles na orella o nome da doencia (Menciñeiros, 71)

Lamas Vello curó *a muchos* sólo con decirles al oído el nombre completo de su enfermedad (Curanderos, 209)

Tardóu en vir ás miñas arelas, que eran que me puxese por criados, a mañán do enveleno, *a vintecrato* dos seus máis despertos, que traballesen pra min á parte (Crónicas, 75)

Tardó en incorporarse a mis deseos, que eran los de que me pusiese por criados la mañana del envenenamiento *a veinticuatro* de los suyos más despertos (Crónicas, 85)

Fronte á presenza maioritaria da preposición, esta omítese, tanto no galego coma no castelán, nos dous exemplos que relacionamos a continuación:

E xa lle dixera o piloto Monsaide que lle pasaría, si lle faguían falta, *catro que el tiña de sobro nunha nao sua* (Sinbad, 92)

Y ya le dijera el almirante Monsaide que le pasaría, si le hacían falta, *cuatro que a él le sobraban en una nave* (Sinbad, 84)

E non atoparás entre os pilotos do Califa de Bagdad *un*¹² *que seipa navegar por soños e memorias* (Sinbad, 18)

Y no encontrarás entre los pilotos del Califa de Bagdad *uno que sepa navegar por sueños y memorias* (Sinbad, 16)

Se comparamos estas estruturas coas que acabamos de describir anteriormente, constatamos que, alomenos naquelas nas que o CD está desempeñado por indefinidos e/ou numerais, non existen diferencias nos

---

¹² Nótese que a presenza desta forma *un* débese a un influxo das estruturas castelás, onde unha cláusula negativa pode ir acompañado dun indefinido non negativo.

exemplos con preposición e sen ela. Dado que o grao de determinación e o esquema sintáctico no que se achán son semellantes ó doutros exemplos anteriores que van precedidos de *a*, resulta difícil explicala súa ausencia. Con todo, cómpre diferenciarlo comportamento de *a* no galego e no castelán. En xeral podemos dicir que na lingua galega a preposición diante dos pronomes non persoais é frecuente, pero no se pode afirmar que estea totalmente xeneralizada; sen embargo, no castelán, de acordo coas indicacións dadas pola RAE non achamos argumentos para xustificarlle a falta da preposición. Probablemente o motivo fundamental sexa, neste caso, o influxo das estruturas galegas, propiciando unha vacilación no castelán e, como consecuencia, a súa omisión nos exemplos citados.

Tamén achamos a preposición diante da forma *quen* do pronome relativo. Nos exemplos que veñen a continuación a súa presenza serve para indicar que a devandita palabra non se pode interpretar como suxeito:

Eu *a quen* tratara moito fora a seu irmán Celso (Xente, 148)

Yo, *a quien* había tratado mucho, era a su hermano Celso (Gente, 167)

¿E non hai en Bretaña outros fidalgos *a quen* agasallar cunha pomba?
(Crónicas, 96)

¿Y no hay en Bretaña otros hidalgos *a quien* agasajar con una paloma?
(Crónicas, 108)

En cambio, no seguinte caso a falta de *a* parece estar relacionada co feito de non se-lo relativo o que desempeña a función de CD, senón toda a cláusula:

Pra que lles contase como é a luz do mundo, que aínda non atopara *quen* a soupera decir (Sinbad, 62)

Para que les contase cómo es la luz del mundo, que aún no encontrara nunca *quien* la supiera decir (Sinbad, 57)

En consecuencia, podemos indicar que coa serie tónica dos pronomes persoais o emprego da preposición é obrigatoria. Cos demais pronomes é tamén bastante habitual a presenza de *a* nas dúas linguas. Pero, no que se refire ó galego, con relativos, indefinidos e numerais, a pesar de que o corpus seleccionado amosa unha utilización da preposición bastante frecuente; non obstante, cremos que existen diferencias entre o uso no galego e no castelán. O emprego de *a* no castelán concorda maioritariamente coas directrices que 'grosso modo' se indican no *Esbozo* (vid § 3.4.5.c). En tódolos exemplos o referente é sempre unha persoa. En cambio, a presenza de *a* no galego -nótese que coincide basicamente co castelán-débase, ó noso entender, a varias razóns. Sen descartar un influxo da estrutura castelá, hai que ter en conta tamén que a utilización da preposi-

ción puido verse favorecida polas características sintáctico-semánticas do núcleo do predicado e mesmo polo intento de salienta-la frase que desempeña a función de CD.

2. Cos nomes propios cómpre diferenciar entre os nomes de persoa e os xeográficos¹³. Cos primeiros, segundo nos indican as descrições feitas para o castelán, o emprego da preposición é obrigatorio (vid. J. Alcina e J. M. Blecua, 1975, p. 860). Se nos atemos ós exemplos que achamos na obra de Cunheiro (en total 100), podemos comprobar que a preposición precede, tanto no galego coma no castelán, ó CD daquelas cláusulas que amosan naqueles esquemas sintácticos semellantes:

I eisi saberá todo o mundo cómo ama i amarará sempre *a Anglor*, a princesa do río, o paxe François (Merlín, 130)

Y así sabrá todo el mundo cómo ama y amarará siempre *a Anglor*, la princesa del río, el paje François (Merlín, 130)

E é seguro que atoparía *a Couto* contando da viuda Valenciana, e da nai (Xente, 144).

Y estoy seguro de que encontraría, sentado frente a una taza de vino tinto, *a Couto* contando de la viuda valenciana (Xente, 161)

Cando o creador botou *a Adán e Eva* do Paraíso (Xente, 117).

Cuando Dios echó *a Adán y Eva* del Paraíso (Gente, 129).

Tamén está presente no galego cando as estruturas sintácticas non se corresponden exactamente coa tradución castelá:

O contrabandista agasallou *a Couto* cunha maleta de dobre fondo (Xente, 144)

El contrabandista le regaló *a Couto* una maleta de doble fondo (Gente, 160)

Sin poñerlle por chata o sabor á corambre, que amolaba *a don Farruquiño Montenegro*, según don Ramón de Valle-Inclán, cando soplaba viño castelán (Xente, 154)

Sin ponerle la tacha que le poñía *don Farruquiño Montenegro*, según Valle-Inclán, de la sabor a la corambre cuando soplaba vino castellano (Gente, 173).

---

¹³ Non propón esta distinción o *Esbozo* (1973). Segundo a RAE, a preposición é obrigatoria diante dos nomes propios de persoa e de animais, e tamén daqueloutros que, non sendo de persoa, non leven artigo (3.4.5.a.b). Fronte a esta consideración, gramáticas como, por exemplo, a de J. Alcina y J. M. Blecua (1975) sinalan que en castelán os nomes propios de nación, cidade, etc. en función de CD "conocieron el uso con preposición que actualmente está en retroceso total" (p. 861).

Tampouco falta a preposición cando a orde dos elementos da cláusula é marcada, é dicir, cando o CD aparece en primeiro lugar, precedendo ó predicado, ou cando o suxeito vai posposto ó predicado:

A Louredo coñecino, como a tanta outra xente, na barbería do meu amigo Pallarego (Xente, 80)

A Louredo lo he conocido, como a tanta otra gente, en la barbería de mi amigo pallarego (Gente, 91)

A Borrallo bótano moito en falta (Menciñeiros, 64)

A Borrallo se le recuerda mucho (Curanderos, 174)

E *a Sari* tiña ocupado a meirande parte do día en limpar os farois de popa (Sinbad, 102)

Y *a Sari* lo tenía la mayor parte del día ocupado en limpiar los faroles de popa (Sinbad, 92)

Tomóu *a doña Teodora* Xosé do Cairo nos seus brazos (Merlín, 102)

Tomó José del Cairo *a la doña Teodora* en sus brazos (Merlín, 99)

levando servidor dunha cordiña *a doña Simona* convertida en cerva (Merlín, 48)

Llevando servidor de una cuerda *a doña Simona* convertida en cierva (Merlín, 47)

I estaban agardando *a Sinbad* Arfe o vello e máis Ruz o Mouro (Sinbad, 81)

Y estaban esperando *a Sinbad* el Marino el señor Arfe el viejo y Ruz el Oscuro (Sinbad, 74)

¿E cándoo coñecera el a aquel Omar? (Sinbad, 120)

¿Y cuándo conociera el a aquel Omar? (Sinbad, 109)

No galego¹⁴, a diferenza do castelán¹⁵, aínda que non é moi habitual na lingua de Cunqueiro, o nome propio pode ir precedido polo artigo. No corpus que estamos a describir achamos varios exemplos. Nestes casos o normal é que no galego vaia precedido tamén de preposición; en cambio, en castelán van precedidos de *a*, pero non do artigo:

Cando chegou, non atopou *á Vittoria* (Xente, 31)

Vittoria había salido (Gente, 31)

O mouro volvéu ao seu escondite sin pagar, o que cabreóu *ao Nistral*

---

¹⁴ J. A. Saco y Arce na súa gramática indica que no galego o artigo "colócase por regra general ante todo nome así propio como apelativo u outra parte de la oración que haga sus veces, siempre que se habla de objetos ya conocidos o antes mencionados" (1967 - 131). Segundo X. C. Sousa (1989) o emprego do artigo diante dos nomes propios é norma nunha parte de Galicia.

¹⁵ J. Alcina y J. M. Blecua sinala que "cuando es nombre de persona -patronímicos, apellidos, etc.- no suele llevar artículo" (1975, 560 e ss.).

(Xente, 154-155)

El moro pegó un salto y volvió a su escondite sin pagar. Lo que cabreó a *Pedro Nistral* (Gente, 173)

Levando no colo ó *Borrallo* (Menciñeiros, 64)

Llevando en brazos a *Borrallo* (Curanderos, 174)

Borrallo levaba ó *Listeiro* tódalas seráns a pasear (Menciñeiros, 63)

Borrallo lograba llevar todas las tardes a *Listeiro* a dar paseos (Curanderos, 173)

A Vittoria peiteaba *ao Louzao* cun fixapelo que cheiraba a fresa (Xente, 30)

La Vittoria peinaba a *Louzao* con un fijapelo que olía a fresa (Gente, 31)

Algúns enfermos animábanse algo ó ver ó *Xil* facerlles un traxe novo (Menciñeiros, 68)

Algunos enfermos se animaban algo al ver a *Xil* hacerles el traje nuevo (Curanderos, 200)

O artigo precede ó nome propio en galego e castelán cando este a súa vez leva diante un nome xenérico do tipo *señor*. Os exemplos que achamos nos textos de Cunqueiro indican que, amais do artigo, van acompañados de preposición tanto no galego coma no castelán:

I o mosiú Simplom agasalló *ao señor Merlín* cunha bola de neve (Merlín, 116)

Y el mosiú Simplom agasajó *al señor Merlín* con una bola de nieve (Merlín, 111)

Decíndolle a mi ama que atopaba *ao señor Tristán* mui parecido e que doña Oriana cáseque falaba (Merlín, 20)

Y diciéndole a mi ama que encontraba *al señor Tristán* muy parecido y doliente y que doña Isolda casi hablaba (Merlín, 19)

O percherón de aluguer en Pontivy, que levaba *ao señor Sochantre* aos enterros (Crónicas, 153)

El percherón de alquiler en Pontivy, que levaba *al señor Sochantre* a los entierros (Crónicas, 169)

Motivado que coma viñan en tres xornadas dende Braga, tiveron que por no Miño a remollo, por dúas horas compridas, *á señora doña Teodora* (Merlín, 102)

Motivado porque vinieron desde Braga en tres jornadas tuvieron que poner en el Miño a remojo, por más de dos horas, *a la gentil Teodora* (Merlín, 99)

Dos Liñas, eu tratéi moito *ao señor Ramón* (Xente, 22)

De la familia de los Liñas yo traté mucho *al señor Ramón* (Gente, 23)

Penedo baixóu a Modoñedo e foi ver *ao señor Domingo* (Xente, 28)

Penedo bejó a Mondoñedo y fue a ver *al señor Domingo* (Gente, 28)

I eu metera nos camarotes a toda tripulación porque nona visen *á señora Venadita* (Sinbad, 109)
Y yo metira en los camarotes a toda la tripulación porque no la viesan, *a la señora Venadita* (Sinbad, 100)

A diferenza do castelán, no galego os nomes precedidos de títulos como *don*, *dona*, etc., poden levar artigo¹⁶.

Un día enveliñei *ao don Juvelino* Caraffa pra quedarme co libro do valentino e despoixas, por festa, a algunha xente de pouco apunte (Crónicas, 74)

Un día envenené *a don Juvelino* Caraffa para quedarme con el libro del valentino, y después, por diversión, a alguna gente de poca monta (Crónicas, 83)

E foi quen prendeu nun sobrado *ao don Silvestre* verdadeiro, para que o demo poidera enmeigar de segundas i últimas a doña Simona (Merlín, 50)
Fue quien prendió en un desván *al don Silvestre* verdadero para que el demonio pudiese embrujar de segunda y últimas a doña Simona (Merlín, 49)

Don Silvestre dixo que iba velar *a doña Simona*, que eisi se chamaba a damisela enmeigada (Merlín, 47)

Don Silvestre dijo que iba a vigilar *a doña Simona*, que asi se llamaba la damisela encantada (Merlín, 46)

Como podemos comprobar, o corpus amósanos un emprego da preposición cos nomes propios moi importante en ámbalas dúas linguas. Sen embargo, entendemos que debemos facer algunhas consideracións relacionadas co emprego de *a* no galego. Malia ser maioritaria nos textos que estamos a describir, cremos que, naqueles exemplos nos que a frase que desempeña a función de CD vai precedida dun determinante, a presenza da preposición está propiciada principalmente por tres feitos: os esquemas sintácticos dalgúns verbos que favorecen a súa utilización, razóns de índole enfático e, por último, pero non menos importante, a presión que exerce a estrutura castelá, lingua na que nestes casos se emprega dun xeito xeneralizado.

Se temos en conta que a utilización da preposición con nomes propios de persoa é obrigatoria no castelán, non parece moi xustificable a súa ausencia no exemplo que vén a continuación, mentres que si aparece no galego:

I heino quebrar en mil anacos sin agardar a mañán, que é sábado, para ollar no seu campo *a isa doña Ofelia* afogada (Merlín, 86)

---

¹⁶ Vid. J. Alcina e J. M. Blecua (*op. cit.* § 3.4.1.1) para o castelán e para o galego J. A. Saco y Arce, (*op. cit.*, § 131).

Y lo he de romper en mil trozos sin esperar a mañana, que es sábado, para ver en su campo *esa doña Ofelia* ahogada que el río de Dinamarca se lleva al mar (Merlín, 84)

Amais deste exemplo, debido quizais ó influxo da lingua galega, achamos outros nos que a preposición non aparece en ningunha das dúas linguas. A omisión de *a* débese á presenza doutro complemento que, sen ser directo, vai introducido pola mesma forma preposicional:

E prefería *a Chelito* á Fornarina, i a Amalia Molina non lle daba mérito ningún (Menciñeiros, 76)

Prefería *la Chelito* a la Fornarina, y a Amalia Molina no le concedía mérito alguno (Curanderos, 191)

Acordóu a familia ofrecer *don Esmeraldino* ao Apóstolo (Merlín, 141)

Acordó la familia ofrecer *don Esmeraldino* al Apóstol (Merlín, 144)

I en mala hora me veu a min ao maxín de emprestarlle a miña irmá *o meu Pierre flautista pra que a empreñese* (Crónicas, 48)

Y en mala hora me vino a mientes prestarle a mi hermana *mi Pierre flautista para que la preñase* (Crónicas, 51)¹⁷

Polo que se refire ós nomes propios xeográficos, o normal é que nas dúas linguas se omita a preposición¹⁸:

E esbara buscando *a Boreasia* (Xente, 16)

Y hace lo mismo (Resbala) buscando *la Boreasia* (Gente, 15)

E seguíndoa atravéséi *Francia e Navarra* (Merlín, 125)

Y siguiéndole atravésó *Francia y España* (Merlín, 124)

E competían cos almirantes de Erguy en yr a queimar *Londres* (Crónicas, 158)

Y siempre andaban con la manía de quemar *Londres* (Crónicas, 175)

E sempre andaban coa teima de queimar *Londres* e mexar á vista de El Rei de Inglaterra (Crónicas, 149)

En ir a quemar Londres (Crónicas, 166)

Con todas estas sospeitas tribulouse de Crozon, e pensóu deixar *Pontivy por Nantes* (Crónicas, 20)

---

¹⁷ Con respecto á estes exemplos debemos indicar que o *Esbozo* recomenda empregar outros xiros, dado que a ausencia da preposición sería contraria á norma (cfr. 3.4.6.2º c)

¹⁸ Este comportamento no castelán é contrario á norma que se dicta no *Esbozo* (cfr. 3.4.5.b). Sen embargo, para J. Alcina e J. M. Blecua, cando o CD é un nome propio de nación, cidade, etc o uso da preposición está en retroceso total (cfr. § 7.2.1.1.b). No que se refire ó galego cómpre indicar que, segundo indica J. A. Saco y Arce, a preposición non se utiliza diante desta clase de nomes (cfr. § 171). Tampouco se utiliza na lingua actual (cfr. M. S. López, 241-247).

A causa de todas estas sospechas se atribulou de Crozon, y pensó en abandonar *Pontivy por Nantes* (Crónicas, 18)

Hai, non obstante, un exemplo que no castelán vai precedido de *a*. Este uso concordaría coas indicacións que se fan no *Esbozo*. Sen embargo, razóns como a posición marcada do CD e, sobre todo, o considerar que no referente do nome propio se inclúe non só o espacio físico, senón tamén os seus habitantes, poden ser determinantes, neste caso, para o emprego da preposición no castelán. No galego, como é habitual con nomes xeográficos, a preposición non se pon:

Gerona, asegún il, sitiárona os franceses, axudados polos mouros (Xente, 127)
Según Pascuas, *a Gerona* la sitiaron los franceses ayudados por los moros (Gente, 141)

3. Cos nomes comúns o emprego da preposición é moi semellante en porcentaxe nas dúas linguas. O número de exemplos recolleitos é de 287. Destes, 164, é dicir un 57%, coinciden no emprego da preposición tanto en galego coma en castelán. A maior parte dos exemplos (116 en total) caracterízanse por estar en singular, ir precedidos dun determinante e posuí-lo trazo de + animado,

Señor Sochantre ... aquí agardamos *ao morto* (Crónicas, 28)
Señor Sochantre ... aquí esperamos *al muerto* (Crónicas, 28)

En troques, coñecín *ao fillo de don Felipe*, a Teodoro (Xente, 167)
En cambio, conocí *al hijo de don Felipe*, a Teodoro (Gente, 187).

pero estes trazos non son suficientes para que a preposición preceda en galego ó CD desempeñado por un nome común. Así, no corpus que estamos a describir podemos constatar que hai exemplos con preposición en castelán, mentres que en galego non se utiliza:

E xa iban bañar *o cativo*, cando se lle pasou á nai (Merlín, 56)
Y ya iban a bañar *al recién*, cuando se le paso a la madre (Merlín, 54)

E non ben botaron *o picariño* á auga, desfíxose (Merlín, 56)
Y no bien echaron *al niño* al agua, se disolvió (Merlín, 53)

Amais destes casos onde a presenza da preposición concorda coas indicacións que habitualmente se dan para a utilización de *a* no castelán e no galego, atopamos un conxunto de exemplos nos que a presenza ou ausencia da preposición co CD resulta difícil de xustificar. De feito, esta omítese nas dúas linguas en 20 ocasións. De acordo coas directrices do *Esbozo*, a preposición no castelán tende a omitirse cando:

a) hai outro complemento que precede ou segue ó CD e este vai acompañado obrigatoriamente da preposición *a*:

E que había que presentarlle *a noiva* a el Rei (Merlín, 76)

Y que había que presentarle *la novia* al Rey (Merlín, 73)

I era mandarlle *a máis fermosa das doncelas* pra que o namorara (Merlín, 31)

Y era mandarle al señor Michaelos *la más hermosa de las doncellas* para que lo enamorara (Merlín, 31).

Sen embargo, esta norma non sempre se segue:

O escribano de Dorne, que parecía coñecedor daquela pousada, guióu *á hoste* ao alprende da esquerda (Crónicas, 101)

El escribano de Dorne, que parecía conocedor de aquela posada, guió *a la hueste* al cobertizo de la izquierda (Crónicas, 113).

Foise o fidalgo de Quelven a saudar *á demoiselle de Vitré* á casa da costureira (Crónicas, 133)

Se fue el hidalgo de Quelven a saludar *a la señorita de Vitré* a casa de la costurera (Crónicas, 133).

Muniz foi servir *ao rei* a Barcelona (Xente, 86)

Muniz fue a servir *al rey* a Barcelona (Gente, 99).

Trouxeron a Paris *ao matrimonio Levejean* (Crónicas, 85)

Trajeron a París *al matrimonio Levejean* (Crónicas, 97).

b) Tamén é vacilante o emprego de *a* cando o substantivo se refire non a un individuo, senón a un colectivo:

Ou que lle tocaba a lotería e deixaba *o exército* e iba a Madrid (Xente, 80)

O que le tocaba la lotería, dejaba *el ejército* e iba a Madrid (Gente, 91)

I entón perdense e os remuíños papan *a xente* (Sinbad, 15)

Y aquellos se pierden y los remolinos devoran *la gente* (Sinbad, 13)

Gracias a Deus que levaron *o seu batallón* pra os Pirineos (Xente, 143)

Gracias a Dios, llevaron *su batallón* para los Pirineos (Gente, 160)

Coma no apartado anterior, non é moi difícil achar contraexemplos:

Aviséi *á xente*, pra encher de auga as barricas ben preste (Sinbad, 15)

Avisé *a la gente* para llenar de agua las barricas (Sinbad, 13)

Empreñóu á mediana e fuxiu coa máis nova, deixando *á familia* por portas (Crónicas, 148)

Embarazó a la mediana y huyó con la más joven, dejando *a la familia* por puertas (Crónicas, 164).

Nesta descrición observamos que a vacilación no emprego de *a* é semellante nas dúas linguas. En galego, a presenza da preposición, nalgúns exemplos, podería estar relacionada co esquema sintáctico dalgúns verbos, como *servir* e *saudar*, que, por diferentes razóns, tenden a ir precedidos de *a*, pero a coincidencia coas estruturas castelás fainos pensar máis ben nun influxo desta lingua.

c) Cando a frase que desempeña a función de CD ten un grao de determinación menor (artigo indeterminado, ausencia de determinante, etc), a frecuencia da preposición é moi inferior tanto nas estruturas galegas coma nas castelás. No corpus que analizamos, constatamos que a ausencia de *a* chega ata un 52.5% (dun total de 116 exemplos, 61 non levan preposición):

Atopóu en Couto Cachín *unha de gusto* (Xente, 64)
Encontró en Couto Cachín *una de gusto* (Gente, 68).

Escolleron *unha doncela da caste real*, talmentes unha rosa (Merlín, 31)
Escogieron los gaznies *una doncella de casta real*, talmente una rosa (Merlín, 31).

Amais dos casos relacionados nos que a preposición amosa unha presenza vacilante incluso no castelán, recollemos outros exemplos onde a súa omisión no castelán non ten unha explicación fácil. Son CD desempeñados por frases que se caracterizan por un alto grao de determinación e por posuí-lo trazo [+animado]. A ausencia da preposición nas estruturas galegas corrobora a idea de que o emprego de *a* con nomes comúns non é maioritaria e, unicamente, aparece cando existe algún tipo de condicionamento (esquemas sintáctico-semánticos dalgúns verbos ou razóns de carácter enfático). En cambio, no castelán non achamos ningunha causa que condicione a falta de *a*, agás o posible influxo da devandita estrutura galega

Donado que levóu por paxe *o escribano de Dorne* (Crónicas, 148)
Doando que llevó por paje *el escribano de Dorne* (Crónicas, 164)

Xa me tarda ver *ese estreleiro!* (Sinbad, 84)
¡Ya me tarda el ver ese estrelero! (Sinbad, 77)

Agardemos *o correo* (Crónicas, 125)
Esperemos *el correo* (Crónicas, 141)

O sochantre arrimárase a mirar *o morto* (Crónicas, 105)
El sochantre se había acercado a mirar *el muerto* (Crónicas, 117).

Con todo, quizais o máis significativo ó comparármolo uso da preposición nas dúas linguas é a ausencia da preposición nun conxunto de exemplos (29 en total) no texto castelán, fronte ó galego que si a utiliza.

Son todos CD que se caracterizan por ter un alto grao de determinación, pero que non teñen como referente unha persoa. Dadas estas características parece coherente que preposición non se utilice no texto castelán. Sen embargo, no galego a súa presenza non vén condicionado polo trazo [+humano] para os nomes comúns, senón que a utilización da preposición débese a outro tipo de razóns, probablemente de indole enfática. De aí que a presenza ou ausencia de *a* a decide o propio escritor cando quere salienta-lo elemento que funciona como CD:

Leiras pediulle a Mouriz que acompañase *ao porco* (Xente, 98)
Leiras le pidió a Muñiz que acompañase *el cerdo* hasta Trelle (Gente, 112)

Pro agora vou decirlles somentes que lle ensinou a asubiar *a un golpe* (Xente, 151)
Pero ahora les digo solamente que le enseñó a silbar un zorro (Gente, 171)

De todos os xeitos, non querendo desafiar *á lúa*, na chea metíase na cama (Xente, 76)
Pese a tantas prevenciones, no queriendo desafiar *la luna llena*, se metía en la cama (Gente, 84)

Iba Abdlá levando da cordela *á burra* de leite (Sinbad, 131)
Iba Abdlá llevando del ronزال *la burra* de leche (Sinbad, 119)

E amolábame agora que o chepa aquel mandase *ao meu soñar* á cinza (Sinbad, 49)
Y me duele ahora que el jorobado aquel mandase *mis sueños* a la ceniza (Sinbad, 43)

Queda, por último, outro grupo de exemplos nos que, a diferencia dos anteriores, a falta de preposición no castelán contradí as normas xerais de uso. Trátase neste caso de CD que están desempeñados por unha frase na que o núcleo se caracteriza por te-lo trazo de +humano:

Sinbad levou *ao forasteiro* cabo de Mansur (Sinbad, 42)
Sinbad llevó *el forastero* a casa de Mansur (Sinbad, 37)

Sari trouxo *ao cego* a onde estaba o aviso colgado (Sinbad, 73)
Sari acercó *el ciego* adonde estaba el aviso colgado (Sinbad, 68)

Podería indicarse que son razóns fónicas as que provocan a ausencia de *a* no castelán, pero cremos que é máis factible pensar nun posible influxo non do texto galego que, como se pode observar, vai precedido de preposición, senón da lingua galega.

4. A comparación dos textos galego e castelán indícanos un certo grao de interferencia entre as dúas linguas. Esta influxo parece máis im-

portante desde o castelán ó galego, pero, como puidemos constatar, tamén se produce desde o galego ó castelán. En relación con isto comprobamos que a porcentaxe de uso da preposición é moi semellante nas dúas linguas. Os trazos que caracterizan os CD que van precedidos de *a* son, en principio, os mesmos nunha e noutra lingua. Esta tende a empregarse naqueles exemplos que teñen un alto grao de determinación e que posúen o trazo [+animado]. Seguindo estas pautas quedou constatado que está xeneralizada a utilización da preposición con pronomes persoais e cos non persoais cando teñen un referente de carácter persoal. Sen embargo, debemos indicar que con algunhas formas de indefinidos, relativos e numerais segue existindo no galego unha vacilación no emprego da preposición. As razóns cremos que hai que buscalas na non obrigatoriedade de *a* con estas subclases de palabras e tamén na presenza de determinados verbos que non favorecen a presenza da preposición. Esta vacilación que achamos no galego quizais é a causa que tamén propicia, nalgún caso, a ausencia no castelán.

No emprego de *a* con nomes observamos unha presenza importante cos nomes propios referidos a persoa. Neste caso, case non existen diferencias de uso entre as dúas linguas. Non obstante, na relación de exemplos analizados puidemos constatar que en galego, a diferenza do castelán, unha boa parte ía precedidos de artigo determinado. Este feito non favorece a presenza da preposición e, polo tanto, entendemos que a súa utilización neste tipo de exemplos se debe a razóns de carácter enfático e á presión da estrutura castelá onde a presenza *a* é totalmente obrigatoria. Tamén consideramos que se debe a un influxo do castelán o emprego de *a* con nomes propios de persoa cando estes van precedidos de denominacións como *don, señor...*, e acompañados, á súa vez, de artigo. En todos estes casos no galego, a diferenza do castelán, a utilización da preposición debe ser opcional e, unicamente o desexo do escritor de salienta-lo CD pode propicia-la súa presenza.

Polo que respecta ós nomes propios xeográficos a utilización de *a* é mínima no castelán (aparece só nun exemplo), mentres que no galego non a achamos en ningún. Como puidemos comprobar, o exemplo que achamos en castelán con *a* posúe unhas características de tematización e posibles referentes que, sen dúbida, malia ser un nome xeográfico, favorecen a presenza de *a*. Sen embargo, podemos afirmar que este emprego practicamente non existe na lingua galega nin no castelán onde, en contra das indicacións que achamos no *Esbozo*, a realidade do corpus sinala que, fóra de casos excepcionais, a preposición non se emprega.

Resulta máis difícil de explica-lo emprego de *a* con nomes comúns nos exemplos dunha e outra lingua. No corpus que manexamos observamos en primeiro lugar unha presenza importante da preposición tanto no galego coma no castelán. Sen embargo, hai diferencias que en-

tendemos indican que a presenza de *a* nas dúas linguas non segue as mesmas normas. Na análise dos exemplos puidemos comprobar que a utilización de *a* no castelán prodúcese cando o substantivo que funciona como núcleo da frase vai determinado e ten como referente unha persoa. En cambio, no galego este emprego, aínda que globalmente a frecuencia é semellante, responde a unhas pautas distintas. Non son unicamente os trazos de determinación e referente de persoa os que propician a presenza da preposición. En galego a determinación é un factor fundamental para que estea presente a preposición, pero a súa presenza non depende do tipo de referente, senón da necesidade de salientalo CD. Poderíase pensar que o uso da preposición responde a un intento de personificación do CD dado que aparece con verbos que frecuentemente tenden a se construír como nomes de persoa. Se isto fora así, debería haber un mesmo comportamento para o castelán e, sen embargo, os mesmos exemplos non van acompañados de preposición no castelán.

Ó noso modo de ver, o CD con preposición segue unhas pautas distintas en cada unha das linguas. Malia a presión que exerce o castelán, cremos que a preposición co CD unicamente está gramaticalizada cos pronomes persoais, nos demais casos a súa presenza segue a ser opcional, favorecida, nalgúns casos, polo réxime de determinados verbos.

Referencias bibliográficas

- Delille, K. H., *Die geschichtliche Entwicklung des präpositionalen Akkusativs im Portugiesischen*, Bonn, Romanisches Seminar der Universität Bonn, 1970.
- Alvarez, R. et alii, *Gramática galega*, Vigo, Galaxia, 1986.
- Alcina Franch, J. e Blecua, J. M., *Gramática española*, Barcelona, Ariel, 1975.
- De Kock, J., "Corpus y norma académica: a con régimen directo", *Lingüística Española Actual*, XIV/1, 1992, pp. 69-95.
- González López, E., *Grandeza e de cadencia do reino de Galicia*, Vigo, Galaxia, 1978.
- Laca, B., "Sobre el acusativo preposicional en español", *Romanistisches Jahrbuch* 38, 1987, pp. 290-313.
- López Martínez, M. S., *O complemento directo con preposición a en galego*, Verba Anexo 36, Universidade de Santiago de Compostela, 1993.
- Meier, H., "Sobre as orixens do acusativo preposicional nas linguas románicas", en *Ensaíos de Filología Románica*, Lisboa, Revista de Portugal, 1948, pp. 115-164.

- Monteagudo Romero, H., "Aspectos sociolingüísticos do uso do galego, castelán e latín na Idade Media en Galicia", *Revista de Administración galega* 1, 1985, pp. 85-108.
- Nicolescu, A., "Sur l'objet direct prépositionnel dans les langues romanes", en *Recueil d'études romanes*, Bucarest, 1959, pp. 167-185.
- Onu, L., "L'origine de l'accusatif roumain avec p[r]e", en *Recueil d'études romanes*, Bucarest, 1959, pp. 187-209.
- Real Academia Española, *Esbozo para una nueva gramática de la lengua española*, Madrid, Espasa-Calpe, 1973.
- Roegiest, E., "A propos de l'accusatif prépositionnel dans quelques les langues romanes" *Vox Romanica* 38, 1979, pp. 37-54.
- Rohlf's, G., "Autour de l'accusatif prépositionnel dans les langues romanes", *Revue de Linguistique Romane* 35, 1971, pp. 312-333.
- Saco y Arce, J. A., *Gramática gallega*, 2ª ed., Ourense, 1967.
- Sousa Fernández, X. C., "O artigo cos nomes propios de persoa no galego moderno", en *XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas*, Santiago de Compostela, 1989, no prelo.